

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/5153,Wystawa-Germanizacja-dzieci-polskich-w-okresie-drugiej-wojny-swiatowej-Kalisz-8-.html>
06.04.2026, 22:16

Wystawa „Germanizacja dzieci polskich w okresie drugiej wojny światowej” – Kalisz, 8 września 2010

08.09.2010

Od 8 września br. w Archiwum Państwowym w Kaliszu (ul. Poznańska 207) obejrzyć można wystawę Instytutu Pamięci Narodowej pt. „Germanizacja dzieci polskich w okresie drugiej wojny światowej”. Prezentowana będzie w tym miejscu do końca września.

Autorami wystawy są pracownicy Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi: dr Tomasz Toborek i Artur Ossowski, projekt graficzny opracowała Milena Romanowska. Pierwsze otwarcie wystawy odbyło się w Łodzi 29 maja 2006 r.

Germanizacja dzieci polskich w czasie II wojny światowej była elementem świadomej i celowej polityki okupanta niemieckiego. Jej skutki trudno jest ocenić, gdyż, poza stratami demograficznymi, przerwała ona dotychczasowe więzi społeczne i pozbawiła wiele osób szansy na rozwój w rodzimej kulturze oraz tradycji. Dla brutalnego systemu hitlerowskiego dzieci polskie były jedynie rezerwuarem taniej siły roboczej. Nazywano je również „wyselekcjonowaną grupą”, która przysposobiona do życia w społeczeństwie nazistowskim miała stać się jego integralną częścią. Dla przywódców III Rzeszy polskie dzieci były jedynie obywatelami drugiej kategorii, których dowolnie miała formować demagogia nazistowska, aby w potrzebie zdolne były oddać życie za Führera. Dziś nie jesteśmy nawet w stanie ustalić liczby dzieci zagarniętych z Polski przez okupanta. Większość dokumentów Niemcy ewakuowali lub zniszczyli przed wkroczeniem na nasze ziemie Armii Czerwonej. Wiadomo, że tego rodzaju zbrodnicze działania naziści prowadzili od początku wojny, a ich ofiarą padło kilkanaście tysięcy osób dorosłych i prawie 200 tys. dzieci zamieszkujących Kraj Warty i Generalne Gubernatorstwo. Do zniemczenia wybierano przede wszystkim dzieci polskie będące sierotami albo takie, których rodzice czy też opiekunowie znajdowali się w więzieniu, obozie koncentracyjnym lub zginęli.

Wystawa poświęcona germanizacji dzieci polskich w okresie drugiej wojny światowej, jest zarazem hołdem wobec wszystkich nieletnich ofiar tego konfliktu. Ten trudny temat zaprezentowany został za pomocą archiwalnych fotografii i dokumentów. Wyeksponowano w nich niemiecką okupację w Łodzi, akcje wysiedleńcze na Zamojszczyźnie oraz indywidualne losy dzieci polskich, które padły ofiarą wynarodowienia. Szczególnie boleśnie odczuły to dzieci z terenów centralnej Polski oraz Pomorza. Ich los podzieliły także dzieci z Łodzi, których rodzinne miasto przemianowano na Litzmanstadt i wcielono do III Rzeszy. Tu też zapoczątkowano politykę wysiedleńczą oraz akcję germanizacyjną.

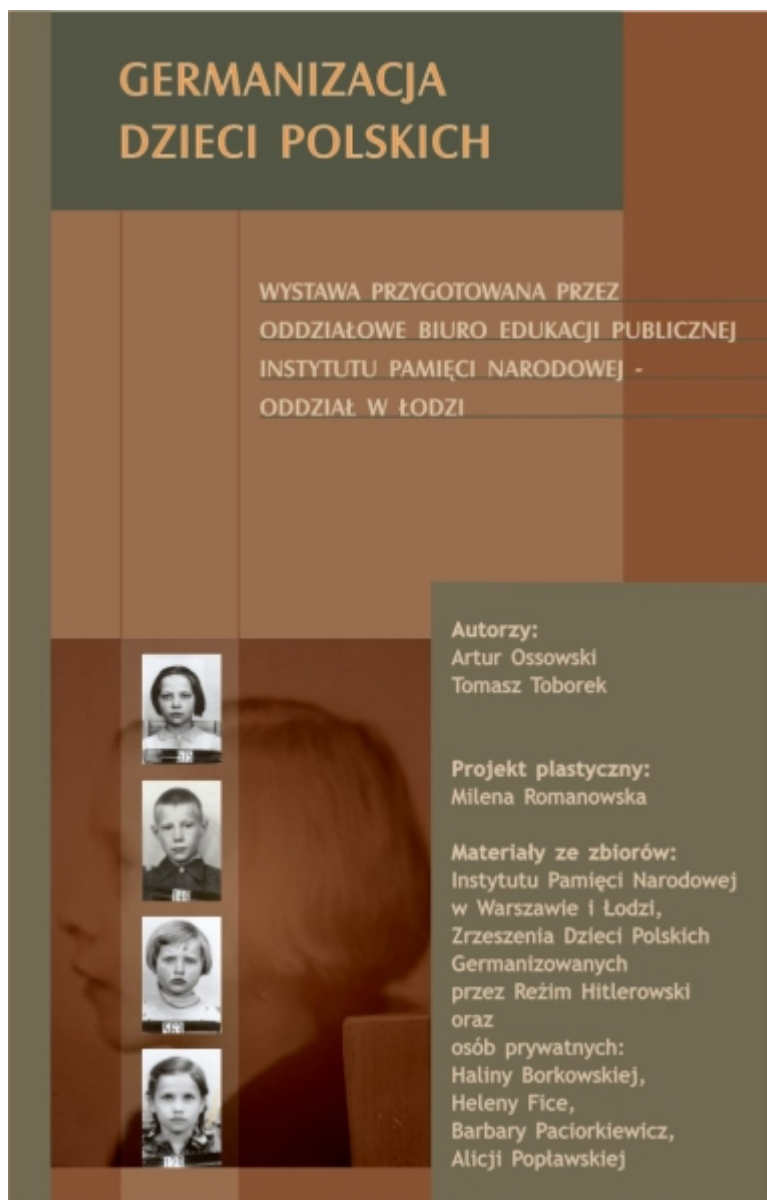
Wysiedleni Polacy trafiali często do prowizorycznych obozów przejściowych i przesiedleńczych w Łodzi, które stały się następnie ośrodkami rozdziału taniej siły roboczej. Władze nazistowskie utworzyły także w Łodzi specjalny obóz rasowy dla dzieci przy ul. Spornej 73. W nim oddzielone od rodziców dzieci poddawano dalszej segregacji i pseudomedycznym badaniom. Dzieci spełniające nazistowskie kryteria rasowe przeznaczano do zniemczenia. W Łodzi – w okresie okupacji – wytypowano ok. 10 tys. dzieci, które w zależności od wieku przydzielano osobom prywatnym lub placówkom państwowym. Nader często trafiały one do niemieckich rodzin

zastępczych, nazistowskich szkół ojczyźnianych, placówek Hitlerjugend (chłopcy) i Bund Deutcher Mädel (dziewczęta) oraz „ludowych ośrodków wychowawczych” w Niemczech. Nierzadko pierwszym etapem wynaradawiania były ośrodki germanizacyjne na terenie Kraju Warty, usytuowane w klasztorach lub uzdrowiskach.

Po wojnie polskie władze podjęły starania o rewindykację zgermanizowanych dzieci z obszaru Niemiec. Do 1947 r. powróciło do Polski blisko 30 tys. małych Polaków z 200 tys. germanizowanych w czasie drugiej wojny światowej.

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

**GERMANIZACJA
DZIECI POLSKICH**

WYSTAWA PRZYGOTOWANA PRZEZ
ODDZIAŁOWE BIURO EDUKACJI PUBLICZNEJ
INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ -
ODDZIAŁ W ŁODZI

Autorzy:
Artur Ossowski
Tomasz Toborek

Projekt plastyczny:
Milena Romanowska

Materiały ze zbiorów:
Instytutu Pamięci Narodowej
w Warszawie i Łodzi,
Zrzeszenia Dzieci Polskich
Germanizowanych
przez Reżim Hitlerowski
oraz
osób prywatnych:
Haliny Borkowskiej,
Heleny Fice,
Barbary Paciorkiewicz,
Alicji Popławskiej

BYŁO ICH TYSIĄCE

Wiktoria Tomaszewska, 12 lat, ul. Dworkowa 10, Warszawa, 1940

1940

Tyła Sza, 12 lat, ul. Dworkowa 10, Warszawa, 1940

1940

Wiktoria Tomaszewska, 12 lat, ul. Dworkowa 10, Warszawa, 1940

1940

1940

Wiktoria Tomaszewska, 12 lat, ul. Dworkowa 10, Warszawa, 1940

1940

1940

Wiktoria Tomaszewska, 12 lat, ul. Dworkowa 10, Warszawa, 1940

Wiktoria Tomaszewska, 12 lat, ul. Dworkowa 10, Warszawa, 1940

1940